

Grevde Bir Kadın
Ziya Büyük

DB küreselleşme kurumlarının başını çekerken, çokuluslu şirketler adına dünyanın çeşitli ülkelerinde politikalar uygulamaya sokar. Bu uygulamalara karşı direnen olursa, daha önceden uyguladığı borçlandırma politikalarının baskısını kurmakta finans krizi yaratarak ülke ekonomilerini zor durumda bırakmaktadır. Bu koşullar altında ezilen ülkelere istediği yasal düzenlemeyi dayatmakta ve bu konuda yanıltıcı bilgilendirmeye, kamuoyu oluşturulmaktadır. Bunun için çeşitli ulusal ve yerel basın ve yayın organları kurulmakta ve kullanılmaktadır. Uygulanan politikaların en başında finans ve madencilik alanındaki yapılan yasa değişiklikleri gelmektedir.

“1985-1995 yılları arasında dünyanın 90 ülkesinde madencilik ile ilgili yeni yasal düzenlemeler yapılmış olduğu biliniyor. Sonraki dönemde yapılanlarla birlikte madencilik yasalarını

yenileyen ülkelerin sayısının 130'u geçtiği söylenebilir.” (Öngür 2003)

Türkiye'de de 1980 sonrası madencilik yasalarında birçok değişiklik yapılırken, madencilğin önündeki tüm engellerin kaldırılması için 2005 yılında Maden Kanunu'nda ve ayrıca birçok (9) yasada daha değişiklik yapıldı.

Kısaca yüzyıldan fazladır doğal kaynaklar üzerindeki hakimiyetini, sömürgeci, askeri müdahaleci, işgalci, siyasal yapılanmaların oluşturduğu ekonomik ablukayla birlikte geliştiren yapılanmalar, küreselleşme adı altında uygulamaya koyduğu dayatmalarla en üst düzeye getirmiştir. Emperyalizm kendi düzenleyici mekanizmaları, yeni yöntemleri her gün yeni görüntüyle yaşam bulmaktadır. Uygulamanın kolaylaştırılması için kendi kurumlarını oluşturmuş ve geliştirmektedir. Başını Dünya Bankasının çektiği kurumlar aracılığıyla her türlü

uygulama alanını kıtalararası, bölgesel olarak denetime almış, politik süreçlerle kontrol mekanizmalarını çalıştırmaktadır.

“Dünyada yaşanan olaylar, teknolojinin yarattığı hızla kolayca yaygınlaşmaktadır. Bu olaylar ve yaygınlaşması temel olarak, dünya hakimiyetini elinde bulunduran güçlere bağlı olarak yansımaktadır. Dünyada son çeyrek yüzyılda denetimini hızla artırarak genişleten, emperyalist sömürge güçleri her türlü yöntemi kullanarak, saldırılarını da pervasızca artırmaktadırlar. Dünyayı savaş alanına dönüştüren bu güçler, işgallerini, sömürülerini, katliamlarını, daha da artırarak sürdürmektedirler. Ancak bunu yaparken, her dönemde olduğu gibi yeni sömürgecilik yöntemleri geliştirmekte ve bunu yeni manevralarla, uygulamaktadırlar.” (TMMOB 2006)

Kayanaklar söz konusu olduğunda bir çok projenin altından Dünya Bankası ve kurumları görülür. Dünya Bankasını oluşturan yapılanmalar, Dünya Bankası projelerinin açık uygulanması dışında, görünmez kısımda da, uygulama içinde oldukları ülkelerde ayrıca dernek ve vakıflar aracılığıyla siyasal ve sosyal görüntülü çalışmalarını öne sürerken, kendi elemanlarını yetiştiren projelere önem verirler. Uygulamaların olduğu ülkelerin üniversitelerinde özellikle maden fakültelerinde çeşitli ilişkiler geliştirerek, bilim adamı sıfatıyla görevli öğretim üyelerine, araştırmacılara projeler sunarak onları kendine bağlar ve sözcüsü konumuna getirir.

Emperyalizm projelerine direnen ülkelere çeşitli yöntemler devreye sokularak dirençleri kırılır. Emperyalist güçler sömürü politikalarını geliştirmek için, askeri, politik, ekonomik, mali, ticari ve ideolojik yöntemleri ve manevralarını, gizlenmiş titizlikle uygulamaya çalışırken, güç birliğini de yapmaktadırlar. Ana emperyalist güçler, kendilerine direnen ülkelere, toplumsal ve siyasal hareketlere karşı güç ve eylem birlikteliği yapıyorlar. Bu doğrultuda emperyalist sömürge politikası uygulanırken, sürekli yenilenen sömürgecilik yöntemleri, emperyalist güçlerin devlet politikası ve devletler arası politikanın ana unsuru olmuştur. (Vahruşev 1978) Bu unsur doğal kaynaklar üzerinde titizlikle uygulamasını bulmaktadır.

3. TÜRKİYE'DE MADENCİLİK POLİTİKALARI

Ülkemiz ekonomik anlamda gelişmekte olan ülkeler arasında tanımlanmaktadır. Doğal

kaynaklarının varlığı ve çeşitliliği açısından önemli sayılabilecek durumda olup, bazı kaynaklar açısından kendi gereksinimlerini karşılayabilecek konumdadır. Ancak madenlerin çıkarılıp işlenmesi, uç ürünlere kadar kullanılması, pazarlanması bir bütünlük içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun için madencilik, kimya metalurji ve makina imalat sanayi yanında inşaat, enerji, elektronik, gibi alanlarla birlikte ele alınması gerekir. Planlı ekonomik programların uygulanması aşamasında bu anlayış uygulanmaya çalışılmıştır. Ancak dönem dönem yabancı şirketlerin madencilik alanında faaliyet göstermeleri, doğal kaynakların yoğun olarak yok edilmesine işlenmesine neden olmuştur. 1980 sonrası uygulamaya konulan politikalar dünya madencilik alanında yaşanan sorunların Türkiye'de de yaşanmasına ve bundan sonrada bu uygulamalardan kaynaklanan sorunların olması kaçınılmaz gözükmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde; İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlarla madencilik alanı özel şirketlere bırakılmıştır. 1920'li yıllarda yabancı sermayenin kontrolünde olan madencilik sektöründe herhangi bir ilerleme kaydedilememiştir. 1930'lu yıllarla birlikte, madencilik alanında da ulusal politikaların uygulanması gündeme gelmiştir.

1933'te Petrol Arama ve İşletme İdaresi, ardından Altın Arama İdaresi kurulmuştur. Bunları takiben, 14 Haziran 1935'te Maden Tetkik Arama (MTA) ve ETİBANK ve 24 Haziran 1935'te de Elektrik İşleri Etüt İdaresi (EİE) kurulmuştur. Bu kurumsallaşma süreci, enerji ve madencilik alanlarında bütüncül bir ulusal politikanın da göstergesi olarak değerlendirilebilir.

MTA devletin madencilik sektöründe öncülük yapması ve madencilikte bilimsel çalışmaların uygulanması, bu yolla da maden rezerv ve özelliklerin belirlenmesi amacıyla kurulmuştur.

ETİBANK da aynı şekilde, MTA verileri ile bu rezervlerin işletilmesi ve kamu yararına sunulması amacıyla örgütlenmiştir.

Ülkemizde madencilik politika ve uygulamaları noktasında, kurumsal anlamda MTA ve ETİBANK ayrı bir öneme sahiptir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkemiz maden rezervlerini belirlenmesi ve işletilmesi amacıyla, iki önemli kuruluş gündeme gelmiştir. Arama ve fizibilite çalışmalarını yapacak olan MTA ve bu raporlar doğrultusunda

madenlerimizi işletip kamu yararına sunacak olan ETİBANK.

MTA kurulduğu günden bu yana ülkemizin madencilik alanında yaptığı çalışmalarla, şu ana kadar ülkemizde işletilmiş ya da işletilmekte olan madenlerin jeolojisi ile ilgili çalışmaları tamamlamıştır. Gerekli haritalar hazırlanmış ve madencilik sektörünün hizmetine sunulmuştur. Genel olarak MTA Türkiye'nin maden rezervleri açısından mevcut durumunu saptamıştır.

Bu veriler ışığında, ETİBANK işletme faaliyetlerine başlamış, metalurji alanında önemli işletmelerle ekonomik katkılar sağlamıştır. Metalurji ve madencilik alanında büyük hizmetlere imza atan ETİBANK kurşun, bakır, alüminyum, krom, bor, gümüş ve elektrometalurji konularında yoğun çalışmalar içerisinde bulunmuştur. MTA ve ETİBANK'ın kurulmasından sonra, 1930'lu yılların sonunda madencilik üretim alanındaki artış hızı %30'ları geçmiştir. Oysa, bugün, 2000'li yıllarda yeni liberal ekonomi politikaların sonucunda, madencilik alanında özelleştirme ve yağmalama sürecinde büyük kayıplar yaşanırken, o dönem "madencilik GSMH içindeki payı %26,4 de günümüzde %2'lere gerilemiştir."(Erten 2003)

Madencilik ve metalurji alanında kurumsal tahribat planlı bir aşamayla yapılmıştır. Kurumsal tahribat öyle bir noktaya ulaşmıştır ki; ETİBANK bir holding durumuna dönüştürülerek yedi ayrı anonim şirket haline getirilmiştir. Daha sonra var olan bütün metalurjik işletmeler, alüminyum, bakır, krom, gümüş, çinko, kurşun tesisleri özelleştirmiş ve bir kısmı kapatılmıştır. Özelleştirme işlemleri yapılırken yasalara aykırı işlemler yapılmış, alınan yargı kararları yerine getirilmemiştir.

Bu politikalar sonucunda; ülkemiz madenlerine yönelik yabancı sermayeli şirketlerin ilgisi artmıştır. Yasal düzenlemelerle de önleri açılmıştır.

1985 yılında çıkarılan 3213 sayılı Maden Yasası, dünyadaki küreselleşme politikalarının bir yansıması olarak, örneğin MTA'nın arama faaliyetlerinin sadece ruhsatlandırma ile sınırlandırılması sonucunu "doğurmuştur". Böylece MTA'nın en önemli işlevi ortadan kalkmış ve yalnızca ruhsat veren bir kurum haline getirilmiştir. Özetle, 3213 sayılı Maden Yasası ile yerli ve yabancı sermayeye madencilik sektöründe önemli imtiyazlar tanınmıştır.

24 Ocak 1980 ekonomik kararları ile Türkiye yeni bir sürece girmiştir. Madencilik alanında da, sektör özel ve yabancı sermayeye bağımlı hale

getirmeye çalışılmıştır. Benzerlik kurmak gerekirse; günümüzde Osmanlı'nın son dönemlerini çağrıştıran bir "dönüşten" söz etmek hiç de yanlış olmasa gerektir. 1983 seçimleri sonrası oluşan hükümet, gündeme getirdiği yasa değişiklikleri ile yabancı sermaye için dikensiz gül bahçesi yaratmış ve bu bağlamda sermayenin kolayca dolaşımı sağlanmıştır. Yine bu kapsamda, özelleştirme uygulamaları ile birlikte, 1986 yılından sonra KİT'ler zarar eder duruma getirilmiştir.

1994 yılında çıkarılan yap işlet devret modelini öngören 3996 sayılı Kanunla da, devletin hüküm ve tasarrufu altındaki bir çok alan yabancıların imtiyazına bırakılmıştır.

Son olarak da 2005 yılında 3213 sayılı Yasanın yanında 9 ayrı yasada değişiklik yapılarak; Çevre ve Orman Kanununu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununu, toprak kullanımına yönelik, arazi kullanımı ve toprak koruma, milli parklar, mera, kıyı, Erozyon kontrol, turizm teşvik gibi bir çok alanda var olan kanunların değiştirilmesi ülkemiz Ormanlarıyla, tarımsal alanlarıyla, tarihsel ve kültürel alanlarıyla, kıyılarıyla dolayısıyla turizm alanlarıyla, yani top yekun madencilik teşvik ediyoruz denilerek bir hafriyat ülkesine dönüştürülmüştür.

Yalnız hammadde satan bir ülke konumuna gelip, hammaddeye bağlı Kimya ve Metalurji sanayimiz çökertilecektir. İmalat sektörü ve çoğu yan ham maddeleri ile dışa bağımlı çalışan metalurji ve kimya sanayi daha ağır olarak dışa bağımlı duruma gelmiştir.

Bu yasaların gündeme getirilmesi ve hazırlanması Türkiye'de başta altın olmak üzere madencilik alanında faaliyet yürüten yabancı şirketlerin baskısıyla gerçekleşmiş olması, Türkiye'de madencilik adı altında yapılmaya çalışılan sömürge işletmeciliğinin neden çok kapsamlı olarak ele alınmasını gerektiğini ortaya koymaktadır.

Ülkemiz, yer altı ve yer üstü doğal kaynakları açısından oldukça iyi sayılabilecek bir coğrafyadadır. Yapılan yasal değişiklikler ve yeni yasalar, uluslararası madencilik şirketlerinin önünü açmıştır.

Önlerinin açılması için kurumlarımızı karalayan propagandalardan da geri kalmamışlardır. Maden sahalarını kendileri bulmuş gibi kamuoyuna sunmuşlar. Diğer yandan "Uluslararası şirketlerin altın aramaları sonucu tespit ettikleri altın sahaları,

beraberinde, bu sahaların bugüne kadar MTA tarafından belirlenemediği eleştirisine neden olmuştur ve altın yataklarının bu şirketlerce kısa sürede tespit edilmesi alkışlanmıştır.

Oysa ki, MTA Genel Müdürlüğü, kuruluşundan günümüze kadar yaptığı çalışmalarla Türkiye'nin madencilik alanında yaptığı her çalışmaya imza atmış olup, ülkemizde işletilmiş ya da işletilmekte olan tüm madenlerin jeolojisi ile ilgili çalışmalarını tamamlamıştır.

Bu çalışmalar kapsamında 1/ 25.000 ölçekli jeoloji haritalarının yaklaşık %90'ı bitirilmiş hazırlanan 10.000'e yakın raporlarla tüm Türkiye'nin dökümü, madencilik sektörüne sunulmuştur.

Tektonik, metamorfizma ve metolojeni haritaları hizmete hazır vaziyettedir. Kısacası, madencilik sektörünün istediğinden fazlası MTA tarafından, yıllar süren emekler sonucu ortaya konmuştur. Sonuçta Türkiye'deki mevcut maden potansiyeli MTA tarafından saptanmış durumdadır. 1938 yılında 661 rapor numarası ile yayınlanan ve 10.4 gr/ton tenöründeki altının Niğde- Ulukışla-Bolkardağ bölgesinde saptanmasından, 1986 yılında 8027 rapor numarası ile yayınlanan Artvin-Borçka-Akarşen yöresindeki altının saptanmasına kadar, uzun yıllar büyük bir emek ve bilgi birikiminin ürünü olarak ortaya çıkan çalışmalarda hep MTA'nın imzası bulunmaktadır.

Yabancı şirketlerce saptandığı idda edilen sahalar, gerçekte MTA tarafından saptanmış sahalar.

MTA çalışanları yıllarca tüm Türkiye'yi karış karış dolaşarak maden potansiyellerini ortaya koymuştur. Şimdi bu sahalarda yabancı şirketler "cirit atmaktadır." Açık olan şudur ki, ülkemizdeki altın madenleri potansiyelleri tespiti bu şirketlerin ülkeyi taraması sonucu ortaya konmamıştır.

MTA'nın çeşitli bölgelerde yaptığı çalışmalarla ortaya koyduğu tenör ya da rezerve ait rakamların yabancı şirketlerce ortaya konmuş rakamlarla çakışmaması ise çok doğaldır.

Çünkü işletmeye yönelik detay çalışmalar sonucu bu rakamlar farklı değerler kazanabilir. Önemli olan sahanın tespitidir.

Dikkat edilmesi gereken diğer bir konu da, eskiden ekonomik olmadığı için işletme kapsamına alınmayan düşük tenörlü madenlerin teknolojik gelişmelerle ya da yüksek tenörlü cevherinin kalmaması ile günümüzde işletilebilir ekonomik değer taşıdığı olmasıdır.

Ancak gelişen teknolojilerin sunduğu üretim tarzının sonuçlarının tartışılır olması da unutulmamalıdır."(Can 1998)

Yalnızca üretim yapmak için hiç bir çevresel sorunu görmezden gelerek, toplumu yanıltarak genel olarak ekonomik olmayan, ancak şirketler için karlı sayılan işletmecilik toplumsal çıkarlar açısından değer taşımamaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'de başta altın olmak üzere madenlerin üretimini bugün kü uygulamalara tümüyle ele alıp sorgulayan düzeyde incelediğimizde; Türkiye halkı yararına bir durum söz konusu olmamaktadır. Madencilik faaliyetleri bu yasal düzenleme ve uygulamalarla büyük yapıların sömürgeci uygulamalarının yaşama geçirildiği alana dönüşmüştür.

Bu uygulamalara karşı çıkmak ve örgütlü mücadeleyi örmek gerekmektedir. Toplumsal çıkarların öne alınması ve bu konuda, üniversite çevrelerinin ve biz mühendislerin anladığımız her saldırıyı halka anlatmak zorunluluğumuz vardır. Çünkü bir halk ozanımız derki

"Hürriyetin Bayramı anlamaktır

Anladığını anlatmayan alçaktır"

1 İNAM Ahmet Prof Dr. ODTÜ Felsefe Bölümü Başkanı (TMMOB MMO Mühendis söyleşi İstanbul 2005)

2 TMMOB Demokrasi Kurultayı Sonuç Bildirgesi Nisan 1998

3 John CLARK Kalkınmanın demokratikleşmesi Türkiye Çevre Vakfı Yayını Çeriri:Serpil URAL 1995

4 YAZILITAŞ Mesut altın işletmecisi firmalar Metalurji Dergisi 129, ÖNGÜR Tahir Jeoloji Yük Müh. Küreselleşme Kurumları ve Madencilik Metalurji Dergisi 131, TÜRKMEN Galip ETİBANK Baş Müfettişi, Küreselleşmenin Madencilikteki Amiral Gemisi Metalurji Dergisi 127

5 UYGUR Çetin Harcanan bir kaynağımız Bor Tuzları TMMOB Birlik Haberleri 17 Ocak 1975

6 ÖNGÜR Tahir Jeoloji Yük.Müh. Küreselleşme ve Maden Masaları 10 Ocak 2003 TMMOB paneli

7 TMMOB Metalurji Mühendisleri Odası 2006-2008 Dönemi Çalışma Programı

8 VAHRUŞEV.V Yeni Yöntemleriyle ve Manevralarıyla Yeni Sömürgecilik Konuk Yayınları 1978

9 ERTEN Ayşe 2003 TMMOB Sanayi Kongresi Sektör Araştırmaları Sanayileşmede Madencilik'in Yeri ve Önemi

10 CAN Bülent Jeoloji Mühendisi TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Bülteni Haziran 1998